

Impactul Tratatului de la Lisabona asupra funcționării UE – elemente de interes pentru Ministerul Justiției¹

I. Introducere

Tratatul de la Lisabona (TL) a fost semnat la data de 13 decembrie 2007 și a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, urmare ratificării sale de către toate SM UE, potrivit propriilor tradiții constituționale. România a ratificat TL prin *Legea 13/2008 pentru ratificarea Tratatului de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, publicată în Monitorul Oficial nr. 107/12 februarie 2008.

A. Obiect

TL amendează principalele două tratate care reglementează, la acest moment funcționarea Uniunii Europene:

- Tratatul instituind Comunitatea Europeană (TCE), care va deveni, ulterior amendării, Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE);
- Tratatul Uniunii Europene (TUE).

B. Conținut

- **TUE**, astfel cum este modificat prin TL, cuprinde principiile și obiectivele generale ale Uniunii, prevederi-cadru de natură instituțională, prevederi generale privind Politica externă și de securitate comună (PESC)²;
- **TFUE** cuprinde prevederi detaliate referitoare la modalitatea de funcționare a Uniunii;
- Anexat la TL se găsesc o serie de **protocoale**³ și **declarații**⁴.

¹ Prezentul material a fost elaborat pe baza studiului Camerei Lorzilor din Parlamentul Marii Britanii - *The Treaty of Lisbon: an impact assessment*, accesibil la <http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/ld200708/ldselect/ldcom/62/62.pdf>

² Prevederile TUE reglementează în mod explicit valorile și obiectivele Uniunii; principiul conferirii de competențe și competențele Uniunii; principiile subsidiarității și proporționalității; rolul Cartei drepturilor fundamentale; politica de vecinătate a UE; cetățenia europeană; rolul parlamentelor naționale; instituțiile Uniunii, Politica externă și de securitate comună, procedurile de revizuire a tratatelor.

³ Protocoalele au valoare juridică egală cu a textului propriu-zis al TL.

⁴ Declarațiile reprezintă manifestări politice de voință ale SM și pot avea un rol important în interpretarea prevederilor TL.

II. Modificări de ordin general

A. Terminologie

Datorită renunțării la structura pe piloni⁵ a UE, astfel cum a fost instituită prin Tratatul de la Maastricht (1992), nu se va mai face distincția între Comunitatea Europeană și Uniunea Europeană, distincție rămasă fără obiect. Prin urmare termenii Comunitate, Comunitate Europeană⁶ sunt înlocuiți cu termenii **Uniune, Uniune Europeană**.

B. Dispariția pilonului III

Cooperarea polițienească și judiciară în materie penală (pilonul III al UE) nu va mai constitui un domeniu de cooperare interguvernamentală, ci va alcătui, împreună cu pilonul I (actualul pilon comunitar) un domeniu **supranațional**; modificarea prezintă importanță îndeosebi din prisma **procesului decizional** (pentru mai multe detalii, a se vedea pct. V);

C. Inițiativa cetățenilor (art. 11 TUE, art. 24 TFUE)

Cel puțin 1 milion de cetățeni, provenind dintr-un număr semnificativ de SM, pot solicita COM să prezinte o propunere de act normativ, atunci când acesta este necesar în vederea aplicării prevederilor tratatelor. Norme detaliate de aplicare a acestei proceduri vor fi adoptate ulterior intrării în vigoare a TL.

D. Competențele Uniunii

1. TL are avantajul de a clarifica **tipurile de competențe** ale UE și de a prevedea în mod expres liste cu **domeniile** care fac obiectul diferitelor tipuri de competențe;
2. TUE, astfel cum este modificat prin TL, prevede pentru prima dată în mod expres că Uniunea poate exercita numai acele competențe care îi sunt atribuite de SM (**principiul atribuirii de competențe** – art. 4, 5 TUE); restul competențelor rămân SM⁷, care **pot decide chiar reducerea competențelor UE** (art. 48 alin. 2 TUE).

⁵ Pilonul I – Comunitatea Europeană; Pilonul II – Politica externă și de securitate comună – domeniul va continua, și după intrarea în vigoare a TL, să fie guvernat de reguli speciale, îndeosebi cu privire la modalitatea de luare a deciziilor; Pilonul III – Cooperare polițienească și judiciară în materie penală.

⁶ Subzistă Comunitatea Europeană a Energiei Atomice/Euratom

⁷ A se vedea și Declarația privind delimitarea competențelor.

3. TFUE stabilește pentru prima dată în mod expres **categoriile de competențe** – exclusive, partajate/complementare (= regula), de sprijin/suplimentare (art. 2-6 TFUE) și enumeră⁸ domeniile care fac obiectul uneia sau alteia dintre tipurile de competențe; categoriile reflectă prevederile anterioare ale TCE și jurisprudența CJUE.
4. În cazul **competenței partajate**, SM își pot exercita competența numai dacă UE nu și-a exercitat propria competență (art. 2 alin. 2 TFUE).
5. exercitarea competenței partajate se face cu respectarea **principiilor subsidiarității și proporționalității** (art. 5 TUE).
6. potrivit *Protocolului privind exercitarea competențelor partajate*, atunci când UE întreprinde acțiuni într-un anumit domeniu, sfera de aplicare a competenței este **limitată la elementele vizate de acțiunile întreprinse, nu se extinde la întregul domeniu.**

E. Personalitatea juridică a UE

TL conferă în mod expres UE personalitate juridică (art. 47 TUE), recunoscându-i-se capacitatea de a intra în nume propriu în raporturi juridice cu alte entități. Dacă anterior personalitatea juridică era recunoscută exclusiv Comunității Europene, care avea capacitatea de a derula acțiuni specifice pilonului I, urmare amendamentului adus de TL Uniunea va putea acționa în nume propriu și în domeniile care făceau obiectul pilonilor II și III (e.g. va putea face parte din organizații internaționale, va putea iniția și face obiectul procedurilor derulate de instanțe internaționale).

Observație: conferirea personalității juridice **nu afectează domeniile și tipurile de competențe UE**, reglementate prin norme specifice (a se vedea mai sus, pct. II.D).

⁸ Fac obiectul **competenței exclusive**: uniunea vamală; reguli de concurență necesare în vederea funcționării pieței interne; politica monetară a SM care au adoptat euro; conservarea resurselor biologice marine, în cadrul politicii comune de pescuit; politica comercială comună; încheierea unui acord internațional atunci când încheierea sa este prevăzută într-un act normativ al Uniunii sau este necesar pentru a permite Uniunii să exercite competența sa internă, sau în măsura în care încheierea sa poate afecta regulile comune ori modifica domeniul lor de aplicare.

Fac obiectul **competenței partajate**: **spațiul de libertate, securitate și justiție**; piața internă; coeziunea economică, socială și teritorială; agricultura și pescuitul cu excepția conservării resurselor biologice marine; mediul; protecția consumatorilor; transporturile; energia etc. **În cazul competenței partajate, lista este exemplificativă, iar nu limitativă.**

UE are **competențe de sprijin/suplimentare** în domeniile: protecția și îmbunătățirea sănătății umane, industrie, turism, educație, pregătire vocațională, tineret și sport, protecție civilă, cooperare administrativă.

F. Dreptul SM de a se retrage din UE

Art. 50 TUE prevede în mod expres că SM pot decide să se retragă din UE, în conformitate cu propriile norme constituționale și ulterior notificării Consiliului european. Retragerea se realizează, în mod formal, printr-un **acord** negociat și încheiat între SM solicitant și UE. Decizia în CONS de ia cu majoritate calificată, după obținerea aprobării PE.

G. Revizuirea tratatelor

Art. 48 TUE prevede 4 proceduri distincte:

1. procedura ordinară cu Convenție - presupune instituirea unei Convenții, alcătuită din reprezentanți ai parlamentelor naționale, ai guvernelor naționale, ai PE și ai COM;

2. procedura ordinară fără Convenție – atunci când Consiliul european împreună cu PE decid că, raportat la amploarea amendamentelor, nu este necesară instituirea unei Convenții;

3. procedura de revizuire simplificată – pot face obiectul acestei proceduri anumite domenii/amendamente menționate în mod expres (art. 48 alin. 6, 7 TUE – poate fi inclusă aici Partea a III-a din TFUE, ceea ce înseamnă că nu fac obiectul procedurii simplificate prevederile referitoare la PESC, acțiunea externă a UE, prevederile instituționale);

4. clauzele pasarelă (*passerelles/bridges*) - reprezintă prevederi care permit modificarea anumitor condiții procedurale, fără amendarea formală a tratatelor; este necesar votul cu **unanimitate** - e. g. art. 31 alin. 3 TUE (PESC), art. 81 alin. 3 TFUE (dreptul familiei), art. 82 alin. 2 (d), 83 alin. 1, 86 alin. 4 TFUE (cooperare judiciară în materie penală).

Observații: procedurile simplificate, inclusiv clauzele pasarelă fac obiectul unui **drept de veto al SM** în Consiliul european sau în CONS UE. În plus, procedura prevăzută de art. 48 alin.7 și clauza privind dreptul familiei fac obiectul unui **drept de veto al parlamentelor naționale**.

H. Preeminența dreptului UE

Chiar dacă principiul nu este prevăzut în mod expres în textul propriu-zis al TL, acesta face obiectul unei declarații anexate⁹: „...în conformitate cu jurisprudența constantă a Curții de justiție a UE, tratatele și dreptul adoptat de Uniune în baza tratatelor prevalează în fața dreptului statelor membre, în condițiile precizate în jurisprudența menționată.”

⁹ Declarație privind primatul dreptului UE

III. Impactul asupra instituțiilor UE

Instituțiile UE sunt prevăzute la art. 13 TUE - Parlamentul european, **Consiliul european** (inclus pentru prima dată în rândul instituțiilor UE), Consiliul UE/Consiliul de miniștri, Comisia europeană, Curtea de justiție a Uniunii Europene, Curtea de conturi, **Banca centrală europeană** (inclusă pentru prima dată în rândul instituțiilor UE).

Principalele consecințe - sumar:

- *Rol crescut atribuit PE => consolidarea caracterului democratic al UE;*
- *Consolidarea rolului Consiliului european și, implicit, a SM în procesul decizional UE;*
- *Competențe sporite ale COM în domeniile care făceau obiectul pilonul III, în paralel cu diminuarea influenței sale în alte domenii, datorită instituirii codeciziei ca procedură decizională ordinară și introducerii inițiativei legislative cetățenești;*
- *O monitorizare mai atentă a acțiunilor COM de către PE;*
- *Competențe sporite atribuite CJUE.*

A. Consiliul european

- Devine în mod formal o instituție a UE și poate fi supus jurisdicției CJUE;
- Președinția rotativă (6 luni/SM) a Consiliului european este înlocuită cu un președinte permanent, ales pentru un mandat de 2 ani și 6 luni => rol mai explicit de *leadership* la nivelul UE ;
- Principalele atribuții ale președintelui: conduce lucrările Consiliului european și asigură reprezentarea externă a UE în domeniul PESC, fără a aduce atingere competențelor înaltului reprezentant al UE;
- Prevederile TL nu clarifică în detaliu relaționarea instituțională dintre președintele Consiliului european, înaltul reprezentant al UE, președinția rotativă a CONS UE, președintele COM; rămâne ca diferențierea acțiunilor acestor actori să se facă în practică, ulterior aplicării TL.

B. Consiliul de miniștri (CONS UE)

- **Votul cu majoritate calificată devine procedura de vot de drept comun în CONS** (votul în aproximativ 40 de domenii va trece de la unanimitate la majoritate calificată) – art. 16 alin. 3 TUE; dintre aceste domenii fac parte spațiul de libertate, securitate și justiție, inclusiv cooperarea polițienească și judiciară în materie penală;
- **Președinția continuă să fie rotativă, cu excepția CONS Afaceri Externe** (actualul CAGRE), care va fi întotdeauna prezidat de noul înalt reprezentant al UE pentru afaceri externe și politică de securitate;

- Se modifică **modalitatea de calcul a majorității calificate** – începând cu data de **1 noiembrie 2014** majoritatea calificată se definește în principiu astfel: **55% din membrii CONS, reprezentând cel puțin 15 SM și minim 65% din populația UE**¹⁰ => instituirea noilor reguli de formare a majorității se va face după **alte criterii decât numărul ponderat de voturi atribuite fiecărui SM**; prin urmare, în eventualitatea extinderii UE, nu va mai fi necesară renegocierea ponderării voturilor SM;
- TL introduce norme specifice referitoare la **minoritatea de blocaj** (art. 16 alin. 4 TUE, art. 238 alin. 3 TFUE): aceasta trebuie să includă **cel puțin 4 SM și 35% din populația UE**;
- generalizarea procedurii de vot cu majoritate calificată **va eficientiza** procesul decizional la nivelul UE, facilitând adoptarea legislației;
- **Mai multă transparență** - art. 16 alin. 8 TUE: ședințele CONS sunt **publice** atunci când deliberează și votează asupra unui **proiect de act normativ** => responsabilizarea reprezentanților guvernelor SM, dar și posibila „formalizare excesivă” a discuțiilor în CONS.

C. Comisia europeană (COM)

- **Extinderea domeniilor în care COM are inițiativă legislativă** - e.g. domeniile aparținând în prezent pilonului III - cooperare polițienească și judiciară în materie penală;
- Mandatul 2009-2014 va fi ultimul în care fiecare SM va putea nominaliza câte un comisar¹¹; începând cu **1 noiembrie 2014, numărul comisarilor va fi redus la 2/3 din numărul SM**; desemnarea comisarilor se va face pe baza unui **sistem rotativ** => la fiecare al treilea mandat (15 ani) oricare SM nu va avea reprezentant în COM timp de un mandat (5 ani);
- Reducerea numărului de comisari **va eficientiza** instituția COM și va determina o mai mare **coerență** a politicilor promovate, **în detrimentul asigurării unei reprezentativități corespunzătoare a SM și, implicit, în detrimentul legitimității COM**;
- Se modifică **modalitatea de numire a președintelui COM** prin includerea unei condiții suplimentare: la desemnarea acestuia Consiliul european trebuie să ia în considerare **rezultatele alegerilor PE**, și să efectueze consultările care se impun (art. 17 alin. 7 TUE) => este conferit un plus de democrație și legitimitate procesului de numire a președintelui COM (similar desemnării premierului în SM);

¹⁰ Pentru detalii și situațiile în care majoritatea calificată se calculează în alte modalități a se vedea art. 16 TUE, art. 238 TFUE, Protocolul privind măsurile tranzitorii.

¹¹ Singura modificare a mandatului 2009-2014 față de mandatul anterior este că **înaltul reprezentant al UE pentru afaceri externe și politică de securitate va fi totodată unul dintre comisari și vice-președinte al COM**;

- **Președintele COM** putea solicita unui membru al COM să **demisioneze**, fără a fi necesară aprobarea tuturor comisarilor (art. 17 alin. 6 TUE), astfel cum prevedea procedura anterioară;
- Pentru prima dată se menționează în mod expres **responsabilitatea COM**, ca organism colegial, **în fața PE** (art. 17 alin. 8 TUE), care are posibilitatea de a formula o moțiune de cenzură împotriva COM.

D. Parlamentul european (PE)

- TL **consolidează rolul PE și implicit caracterul democratic al UE**, îndeosebi datorită **extinderii procedurii codeciziei** (procedura decizională ordinară/comună – art. 294 TFUE) la noi arii de competență UE (e.g. agricultură, pescuit, transport, fonduri structurale, pilonul III; NU și PESC) => PE devine **co-legislator** în cazul majorității actelor juridice europene => modificarea balanței inter-instituționale în procesul decizional;
- PE va avea de asemenea un rol sporit în
 - procedura de **revizuire a tratatelor**;
 - desemnarea persoanelor pentru **pozițiile decizionale importante ale UE**;
 - încheierea **acordurilor internaționale** în general – art. 218 alin. 6 TFUE și îndeosebi încheierea acordurilor de asociere și a acelor acorduri care au implicații bugetare sau instituționale;
 - procedura de **delegare a puterilor către COM (procedura comitologiei)** – art. 290-291 TFUE - CONS și PE vor avea **puteri egale** în a decide modalitatea de control al delegării și al actelor de implementare a legislației europene;
 - adoptarea acțiunilor de **combateră a discriminării** (art. 19 TFUE) și de **consolidare a drepturilor cetățenilor UE** (art. 25 TFUE) sunt condiționate de obținerea **aprobării PE**;
- Numărul membrilor PE **se reduce de la 785 și 751** (RO - 33 parlamentari);
- Modificare simbolică: PE nu va mai fi alcătuit din „reprezentanți ai popoarelor SM”, ci din „reprezentanți ai **cetățenilor UE**” – art. 14 alin. 2 TUE;

E. Curtea de justiție

- **Terminologie:** Curtea de justiție a Comunităților Europene devine Curtea de justiție a Uniunii Europene (*Cour de justice de l'Union Européenne/ Court of Justice of the European Union*); Tribunalul de primă instanță devine Tribunalul (*le Tribunal/the General Court*); camerele jurisdicționale devin tribunale specializate (*tribunaux spécialisés/specialised courts*); + rămâne și Tribunalul Funcției Publice

- **Compunerea** rămâne neschimbată (27 judecători, 8 avocați generali), dar, potrivit unei declarații¹² anexate la TL, CONS poate decide cu unanimitate, la propunerea Curții, **creșterea numărului avocaților generali** de la 8 la 11;
- **Desemnare:** art. 255 TFUE instituie un **comitet** având competența de a emite un aviz privind capacitatea candidaților de a exercita funcția de judecător sau avocat general; **propunerea și aprobarea candidaților rămâne însă în sarcina SM;**
- **Instituirea tribunalelor/instanțelor specializate și modificarea statutului CJUE** se decid în procedură de **codecizie**, cu **majoritate calificată** în CONS (vs. procedura consultării și votul cu unanimitate, astfel cum se prevedea anterior în TCE) => adaptarea sistemului jurisdicțional UE la noi provocări se va putea realiza mai facil; rămân supuse unanimității statutul judecătorilor și avocaților generali, regimul lingvistic;
- **Competență:**
 - odată cu unirea pilonilor I și III și abrogarea art. 35 TUE, art. 68 TCE, **competența CJUE se extinde și asupra cooperării polițienești și judiciare în materie penală**¹³; potrivit însă art. 10 din Protocolul nr. 36 privind dispozițiile tranzitorii competențele Curții vor rămâne neschimbate pentru o perioadă de 5 ani de la intrarea în vigoare a TL
 - cererile preliminare în materia **vizelor, dreptului de azil, imigrării și altor politici referitoare la libera circulație a persoanelor** vor putea fi adresate CJUE de orice **orice instanță națională**, nu doar instanțele de ultim grad de jurisdicție;
 - CJUE continuă să nu aibă competență cu privire la PESC (art. 275 TFUE)¹⁴;
 - Acțiunea în anulare și acțiunea în constatarea abținerii de a acționa poate fi introdusă împotriva unui număr mai mare de actori – la lista inițială (PE, CONS, COM) sunt adăugate Consiliul european, Banca centrală europeană, precum și orice organism, birou sau agenție a UE (art. 263, 265 TFUE);

¹² Declarația privind art. 252 TFUE.

¹³ Excepție: art. 276 TFUE menține regula stabilită în fostul art. 35 alin. 5 TUE: *Curtea de Justiție nu are competența să verifice legalitatea sau proporționalitatea operațiunilor desfășurate de poliție sau de alte servicii de aplicare a legii într-un stat membru și nici să decidă în legătură cu exercitarea responsabilităților care le revin statelor membre în vederea menținerii ordinii publice și a apărării securității interne.*

¹⁴ Excepții: Curtea poate controla delimitarea dintre competențele Uniunii și PESC, a cărei punere în aplicare nu trebuie să aducă atingere exercitării competențelor Uniunii și atribuțiilor instituțiilor în vederea exercitării competențelor exclusive și partajate ale Uniunii; Curtea se poate pronunța în ce privește acțiunile în anulare îndreptate împotriva deciziilor care prevăd măsuri restrictive împotriva persoanelor fizice sau juridice adoptate de Consiliu (e.g. lupta împotriva terorismului).

- **Scurtarea procedurii în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de către SM (*infringement*)** – potrivit art. 260 alin. 2 TFUE etapa administrativă a procedurii de *infringement* **nu va mai include și avizul motivat**; prin urmare, COM va putea înainta cauza la CJUE imediat după acordarea posibilității SM de a prezenta observațiile sale scrise cu privire la demersul COM;
- Este instituită o **măsură suplimentară de contrângere a SM pentru a se conforma prevederilor tratatelor** - posibilitatea recunoscută COM de a solicita CJUE, în cererea introductivă de instanță, atât constatarea neîndeplinirii obligațiilor de către SM, cât și **impunerea unei sancțiuni pecuniare (amendă)** – art. 260 alin. 3 TFUE;
- **Extinderea sferei actelor UE care pot fi atacate la CJUE de persoane fizice și juridice**; astfel, în cazul actelor normative condiția interesului „*direct și individual*” este înlocuită cu condiția interesului „*direct*” + condiția ca actul în cauză să nu necesite măsuri de implementare/executare (art. 263 alin. 4 TFUE) => impactul preconizat al acestei modificări este important, dat fiind că adeseori în instanță proba interesului individual s-a dovedit a fi dificilă;
- **Procedura preliminară de urgență**: dacă cererea este formulată de instanța națională într-o cauză în care există **persoane aflate în regim privativ de libertate**, CJUE se va pronunța **în cel mai scurt timp** – art. 267 TFUE;
- Curtea poate fi sesizată de un SM cu o **acțiune în anularea unui act legislativ pentru încălcarea principiului subsidiarității**, printr-un act emis de parlamentul național sau de una dintre camerele sale
- **Proprietate intelectuală**: reglementarea expresă a unei practici deja existente la CJUE – CONS hotărând cu unanimitate poate conferi CJUE competența de a se pronunța în litigii privind aplicarea actelor normative adoptate în temeiul TFUE, prin care se crează titluri europene de proprietate industrială (art. 262 TFUE)¹⁵;

IV. Drepturile fundamentale

A. Istoric

- Tratatul de la Roma (1957) nu conținea prevederi exprese referitoare la protecția drepturilor fundamentale; cu toate acestea, potrivit jurisprudenței CJCE¹⁶, respectarea drepturilor fundamentale constituie parte integrantă

¹⁵ Curtea avea competența de a soluționa și până în prezent litigii privind proprietate intelectuală, având în vedere că acestea constituiau *lato sensu* litigii de piață internă.

¹⁶ Cauza 11/1970 *Internationale Handelgesellschaft*.

- a principiilor generale de drept respectate de jurisdicția comunitară. Protecția acestor drepturi, inspirată din tradițiile constituționale comune ale SM, trebuie asigurată în cadrul structurii și obiectivelor Comunității.
- Art. 6 TUE, introdus prin Tratatul de la Maastricht (1992)¹⁷ și modificat prin Tratatul de la Amsterdam (1997)¹⁸, stipulează în mod expres că „*Uniunea se întemeiază pe principiile libertății, democrației, respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și ale statului de drept, principii care sunt comune statelor membre*”;
 - TL modifică în mod substanțial conținutul art. 6 TUE, în sensul că
 - stabilește statutul Cartei drepturilor fundamentale ale UE;
 - deschide calea aderării UE la Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale;
 - consacră în mod expres un principiu dezvoltat în jurisprudența CJCE: drepturile fundamentale, astfel cum sunt acestea garantate prin Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale și cum rezultă din tradițiile constituționale comune ale SM, constituie principii generale de drept ale Uniunii.

B. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

- a fost în mod oficial proclamată de PE, COM și CONS la data de **7 decembrie 2000**, cu ocazia Conferinței Interguvernamentale asupra Tratatului de la Nisa ;
- a făcut parte integrantă din proiectul de Tratat instituind o Constituție pentru Europa, iar, în urma eșuării acestuia, a căpătat o existență de sine stătătoare urmare semnării ei la data de 12 decembrie 2007 de președinții în exercițiu ai COM, PE și CONS;
- face obiectul unei declarații anexate la TL;
- art. 6 alin. 1 TUE, astfel cum este modificat prin TL, stabilește valoarea juridică a Cartei ca fiind **egală cu cea a Tratatelor**; în baza unui protocol anexat la TL, Carta nu este opozabilă UK, PL și CZ ;
- Carta conține 50 de drepturi, libertăți și principii, structurate în 6 capitole : demnitate umană, libertăți, egalitate, solidaritate, cetățenie, justiție;
- Carta reafirmă drepturi care, în marea lor majoritate, sunt prevăzute în alte instrumente internaționale, europene și/sau naționale în vigoare; prin urmare, **impactul acesteia asupra respectării drepturilor fundamentale se preconizează a nu fi extrem de însemnat.**

¹⁷ În vigoare de la data de 1 noiembrie 1993.

¹⁸ În vigoare de la data de 1 mai 1999.

C. Aderarea UE la Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale

- Art. 6 alin. 2 TUE, astfel cum este modificat de TL, prevede că Uniunea aderă la Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale;
- Avantajul acestui demers îl constituie eliminarea/reducerea riscului de a avea situații în care instituțiile UE încalcă drepturile fundamentale ale cetățenilor;
- UE și instituțiile sale ar urma să fie supuse jurisdicției Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg, ca instanță de ultim grad de jurisdicție care se va pronunța la nivel european în materia drepturilor fundamentale.

V. Spațiul de libertate, securitate și justiție (SLSJ) – accent pe domeniul justiției (sediul materiei: Partea a III-a, Titlul V TFUE)

A. Istoric

- 1992 – prin Tratatul de la Maastricht este instituită Uniunea Europeană, structurată pe trei piloni: I. Comunitatea europeană (pilon supranațional); II. Politica externă și de securitate comună - PESC (pilon interguvernamental); III. Justiția și afacerile interne - JAI (pilon interguvernamental); procesul decizional în pilonii II și III este caracterizat prin votul cu unanimitate în CONS și limitarea rolului PE, acesta fiind doar consultat;
- 1997 – Tratatul de la Amsterdam introduce conceptul de SLSJ; o parte din domeniul JAI (vizele, dreptul de azil, imigrarea și alte politici referitoare la libera circulație a persoanelor - titlul IV TCE) este transferată în pilonul I (comunitar, suprastatal), iar pilonul III (titlul VI TCE), este limitat la cooperarea polițienească și judiciară în materie penală;
- 2007 – TL finalizează procesul de suprastatalizare a domeniului JAI => pentru toate instrumentele JAI va fi utilizată **procedura ordinară a codeciziei și votul majorității calificate în CONS**, cu excepția cazului în care prevederi specifice stipulează altfel. Prin urmare, dispar instrumentele specifice pilonului III, deciziile-cadru, care **vor fi înlocuite de directive**. În plus, instrumentele adoptate în acest domeniu **vor face obiectul controlului jurisdicțional al CJUE**.

B. Avantajele unirii pilonilor I și III

- Mai multă coerență în exercitarea competențelor UE în diferitele domenii JAI; regulile procesului decizional vor fi aceleași indiferent dacă este vorba de un instrument de cooperare polițienească sau judiciară în materie penală sau de un instrument de cooperare juridică în materie civilă;

- Facilitarea procesului de adoptare a actelor normative, nemaifiind necesar votul cu unanimitate în CONS => eficiență;
- Democratizarea și legitimizarea procesului decizional, prin implicarea sporită a PE în codecizie, comparativ cu procedura consultării;
- Supunerea instrumentelor controlului jurisdicțional al CJUE.

C. Dezavantajele unirii pilonilor I și III

- Renunțarea la procedura interguvernamentală într-un domeniu extrem de sensibil pentru SM (dreptul penal) și care, în mod tradițional, reprezenta una dintre modalitățile de exprimare a suveranității naționale;
- Procedura codeciziei și votul cu majoritate calificată nu reprezintă în mod automat garanții ale eficienței procesului decizional, existând situații când propuneri de acte normative au fost îndelung negociate, fără a se ajunge la adoptarea unor instrumente coerente și corecte din punct de vedere juridic (a se vedea *Directiva privind serviciile în cadrul pieței interne 2006/123/CE – Directiva Bolkenstein*);
- Există riscul unei creșteri substanțiale a numărului de instrumente legislative promovate și adoptate în această materie.

D. Proceduri legislative în domeniul JAI

1. Regula: procedura ordinară/de drept comun a **codeciziei**, vot cu **majoritate calificată** în CONS.

2. Proceduri specifice:

- **Dreptul familiei** continuă să facă obiectul votului cu **unanimitate** în cadrul **procedurii consultării**. Cu toate acestea, clauza pasarelă de la art. 81 alin. 3 TFUE permite CONS ca, după consultarea PE și aprobarea **tuturor** parlamentelor naționale, să decidă, cu unanimitate, ca anumite aspecte de dreptul familiei să facă obiectul **procedurii ordinare**.
- **Suspendarea procedurii ordinare (emergency brake) și cooperarea consolidată** (art. 82 alin. 3, art. 83 alin. 3 TFUE) – poate fi solicitată de oricare SM, atunci când proiectul legislativ inițiat într-unul dintre domeniile prevăzute la art. 82 alin. 2 TFUE¹⁹ și 83 alin. 1 și 2 TFUE²⁰ „ar aduce

¹⁹ Art. 82 alin. 2 TFUE

În măsura în care este necesar pentru a facilita recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare, precum și cooperarea polițienească și judiciară în materie penală cu dimensiune transfrontalieră, Parlamentul European și Consiliul, hotărând prin directive în conformitate cu procedura legislativă ordinară, pot stabili norme minime. Aceste norme minime iau în considerare diferențele existente între tradițiile juridice și sistemele de drept ale statelor membre.

Acestea se referă la:

- (a) admisibilitatea reciprocă a probelor între statele membre;**
- (b) drepturile persoanelor în procedura penală;**
- (c) drepturile victimelor criminalității;**

atingere aspectelor fundamentale ale sistemului său de justiție penală". Solicitarea este transmisă Consiliului european, care hotărăște suspendarea procesului decizional. Dacă se ajunge la consens în termen de 4 luni, dosarul este retransmis CONS, în vederea continuării procedurii ordinare. Dacă nu se ajunge la consens, procedura rămâne suspendată, lăsându-se la latitudinea SM posibilitatea de a participa la constituirea unei **cooperări consolidate**²¹.

- **Instituirea Parchetului european** (art. 86 TFUE) – se poate realiza prin **regulament**, cu **votul unanim al CONS și aprobarea PE**. În cazul în care nu poate fi obținută unanimitatea, **se aplică regulile cooperării consolidate** (un număr de minim 9 SM pot institui Parchetul european. Acestea trebuie să notifice PE, COM și CONS, în vederea considerării cooperării consolidate ca fiind **autorizată** în conformitate cu art. 20 alin. 2 TUE și art. 329 TFUE).

(d) alte elemente speciale ale procedurii penale pe care Consiliul le-a identificat în prealabil printr-o decizie; pentru adoptarea acestei decizii, Consiliul hotărăște în unanimitate, după aprobarea Parlamentului European.

Adoptarea normelor minime prevăzute la prezentul alineat nu împiedică statele membre să mențină sau să adopte un nivel mai ridicat de protecție a persoanelor.

²⁰ Art. 83 alin. 1, 2 TFUE

(1) Parlamentul European și Consiliul, hotărând prin directive în conformitate cu procedura legislativă ordinară, pot stabili norme minime cu privire la definirea infracțiunilor și a sancțiunilor în domeniul ale criminalității de o gravitate deosebită de dimensiune transfrontalieră ce rezultă din natura sau impactul acestor infracțiuni ori din nevoia specială de a le combate pornind de la o bază comună.

Aceste domenii ale criminalității sunt următoarele: terorismul, traficul de persoane și exploatarea sexuală a femeilor și a copiilor, traficul ilicit de droguri, traficul ilicit de arme, spălarea banilor, corupția, contrafacerea mijloacelor de plată, criminalitatea informatică și criminalitatea organizată.

În funcție de evoluția criminalității, Consiliul poate adopta o decizie care să identifice alte domenii ale criminalității care îndeplinesc criteriile prevăzute la prezentul alineat. Consiliul hotărăște în unanimitate, după aprobarea Parlamentului European.

(2) În cazul în care apropierea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre în materie penală se dovedește indispensabilă pentru a asigura punerea în aplicare eficientă a unei politici a Uniunii într-un domeniu care a făcut obiectul unor măsuri de armonizare, prin directive se pot stabili norme minime referitoare la definirea infracțiunilor și a sancțiunilor în domeniul în cauză. Directivele se adoptă printr-o procedură legislativă ordinară sau specială identică cu cea utilizată pentru adoptarea măsurilor de armonizare în cauză, fără a aduce atingere articolului 76.

²¹ Un număr de minim 9 SM pot adopta măsura asupra căreia nu s-a putut ajunge la consens. Acestea trebuie să notifice PE, COM și CONS, în vederea considerării cooperării consolidate ca fiind autorizată în conformitate cu art. 20 alin. 2 TUE și art. 329 TFUE.

E. Dreptul de inițiativă legislativă

Anterior intrării în vigoare a TL, **COM avea drept exclusiv de inițiativă legislativă pentru instrumentele JAI din domeniile comunitarizate** urmare Tratatului de la Amsterdam (vizele, dreptul de azil, imigrarea și alte politici referitoare la libera circulație a persoanelor). **Instrumentele JAI din pilonul III puteau fi inițiate atât de COM, cât și de SM.**

O dată cu intrarea în vigoare a TL **se limitează dreptul de inițiativă al SM** cu privire la instrumentele ce făceau anterior obiectul pilonului III, prin indicarea unei proporții minime de SM necesară în vederea inițierii unui instrument legislativ. Potrivit art. 76 TFUE, aceste instrumente pot fi inițiate de COM sau de $\frac{1}{4}$ din SM.

F. Competența CJUE

1. Anterior intrării în vigoare a TL

a. Titlul IV TCE (vizele, dreptul de azil, imigrarea și alte politici referitoare la libera circulație a persoanelor)

CJCE putea soluționa toate tipurile de acțiuni care intrau în competența sa generală (acțiuni în anulare, acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de către SM, acțiuni în constatarea abținerii de a acționa, cereri preliminare), cu următoarele excepții față de alte domenii ale pilonului I:

- Cererile preliminare puteau fi adresate CJCE numai de instanțele naționale de ultim grad de jurisdicție;
- Măsurile sau deciziile luate în temeiul articolului 62 punctul 1 TCE (măsurile cu privire la trecerea frontierelor interne), referitoare la menținerea ordinii publice și a apărării securității interne nu putea face obiectul unei cauze înaintate CJCE.

b. Titlul VI TCE (cooperare polițienească și judiciară în materie penală)

CJCE avea o competență limitată la acțiunile în anulare și cereri preliminare (art. 35 TUE); în cazul acestora din urmă, competența CJCE era condiționată de formularea unei declarații a SM, prin care era acceptată jurisdicția comunitară²².

2. După intrarea în vigoare a TL

Întregul domeniu al SLSJ va intra sub jurisdicția CJUE, cu excepția menționată la art. 276 TFUE²³.

²² Declarația României a fost aprobată prin *Legea nr. 340/2009 privind formularea de către România a unei declarații în baza prevederilor art. 35 paragraful (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană*, publicată în Monitorul Oficial nr. 786/18 noiembrie 2009.

²³ În exercitarea atribuțiilor sale privind dispozițiile părții a treia titlul V capitolele 4 și 5, referitoare la spațiul de libertate, securitate și justiție, **Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu este competentă să verifice legalitatea sau proporționalitatea operațiunilor efectuate de poliție sau de alte servicii de aplicare a legii într-un stat membru și nici să hotărască cu privire la**

În temeiul art. 267 TFUE:

- orice instanță națională, iar nu doar instanța de ultim grad de jurisdicție va putea adresa CJUE cereri preliminare;
- în materia cooperării polițienești și judiciare în materie penală procedura preliminară va putea fi inițiată de orice instanță națională, din orice SM, indiferent dacă acesta a formulat sau nu, anterior, o declarație de acceptare a jurisdicției CJCE în temeiul art. 35 alin. 2 TUE;
- COM va putea declanșa procedura în constatarea neîndeplinirii obligațiilor de SM (*infringement*) și cu privire la instrumentele din domeniul cooperării polițienești și judiciare în materie penală (după 5 ani de la intrarea în vigoare a TL).

Posibile **efecte** ale modificărilor TL asupra CJUE în domeniul SLSJ:

- Creșterea numărului de cereri preliminare adresate CJUE => există riscul prelungirii duratei procedurilor judiciare ;
- Confruntarea judecătorilor CJUE cu aspecte specifice domeniului SLSJ, fără a avea, întotdeauna, expertiza necesară; problema se va pune îndeosebi în cazul cererilor preliminare, unde specificul dreptului UE în materie i se adaugă și dificultăți de înțelegere a dreptului național al SM.

G. Rolul parlamentelor naționale

Unul dintre obiectivele TL este **consolidarea legitimității democratice a Uniunii**. TL oferă parlamentelor naționale modalități concrete de a contribui în mod activ la buna funcționare a Uniunii²⁴:

- Primirea informațiilor relevante și a proiectelor de acte normative **direct de la instituțiile UE**, nu doar prin intermediul executivelor naționale;
- **Verificarea respectării principiului subsidiarității** de către proiectele noilor acte normative;
- Implicare în procedura **revizuirii tratatelor**;
- Notificarea cu privire la **solicitările statelor terțe de a deveni membrii UE** (art. 49 TUE);
- **Cooperarea interparlamentară** atât cu PE, cât și cu parlamentele naționale din alte SM.

În domeniul SLSJ:

- Anterior TL, parlamentele naționale nu aveau competențe specifice în domeniul SLSJ. Ele puteau verifica respectarea principiului subsidiarității atunci când erau formulate noi propuneri în materia SLSJ, în aceeași

exercitarea responsabilităților care le revin statelor membre în vederea menținerii ordinii publice și a apărării securității interne.

²⁴ a se vedea Protocolul privind rolul parlamentelor naționale în UE, precum și Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității.

măsură în care puteau face această verificare cu privire la instrumentele UE din alte arii legislative;

- **Art. 69 TFUE** face referire expresă la rolul parlamentelor naționale de a verifica respectarea principiului subsidiarității cu privire la inițiativele legislative din materia cooperării polițienești și judiciare în materie penală, în conformitate cu *Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității* anexat la TL. **Reexaminarea** proiectelor de acte normative din domeniul SLSJ este **obligatorie** în cazul în care nerespectarea principiului subsidiarității se votează cu **minim ¼ din voturile atribuite parlamentelor naționale**²⁵ (spre deosebire de alte domenii, unde pragul este de 1/3)²⁶;
- Parlamentele naționale sunt implicate în **evaluarea politicilor UE în domeniul SLSJ** (art. 70 TFUE) și a **Eurojust** (art. 85 TFUE);

H. Politici specifice din materia justiției

1. Justiția civilă (art. 81 TFUE)

TL nu aduce modificări substanțiale în materie; noul art. 81 TFUE reprezintă mai degrabă o reformulare a prevederilor art. 65 TCE, cu următoarele amendamente:

- Art. 81 TFUE include o **listă extinsă a ariilor de reglementare** (sunt adăugate, spre exemplu, asigurarea accesului efectiv la justiție, dezvoltarea mijloacelor alternative de soluționare a litigiilor); cu toate acestea, noile elemente constituie mai degrabă o confirmare a practicii deja existente la nivelul UE (spre exemplu, medierea este deja reglementată printr-o directivă comunitară);
- Cerința ca măsurile întreprinse să fie **necesare** pentru buna funcționare a pieței interne este înlocuită cu o formulare mai puțin contrângătoare - acele măsuri să fie luate **„în special atunci când acestea sunt necesare pentru buna funcționare a pieței interne”**.

2. Cooperarea judiciară în materie penală (art. 82-86 TFUE)

a. Recunoașterea reciprocă, cooperarea judiciară și procedura penală (art. 82 TFUE)

Art. 82 alin. 1²⁷ definește de o manieră mai clară elementele **cooperării judiciare** în materie penală și prevede în mod **expres și limitativ** măsurile pe

²⁵ Fiecărui parlament național îi este atribuit un număr de 2 voturi, totalul fiind de 54 de voturi alocate tuturor parlamentelor naționale din SM.

²⁶ A se vedea art. 7 alin. 2 din Protocolul privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității.

²⁷ Art. 82 alin. 1 TFUE

(1) *Cooperarea judiciară în materie penală în cadrul Uniunii se întemeiază pe principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare și include apropierea*

care UE le poate adopta în această materie. Nu există o extindere semnificativă a competențelor UE.

Art. 82 alin. 2²⁸ stabilește de o manieră mai clară competența UE de a adopta măsuri de **procedură penală, condiționat de existența unei dimensiuni transfrontaliere** (cerință menționată pentru prima dată în mod expres). Lista ariilor în care UE poate lua măsuri este exhaustivă, referindu-se la admisibilitatea reciprocă a probelor între statele membre, drepturile persoanelor în procedura penală, drepturile victimelor criminalității. **Extinderea ariilor de acțiune se poate face numai cu votul unanim al CONS, după aprobarea PE.**

b. apropierea normelor de drept penal material (art. 83 TFUE)

Art. 83 alin. 1²⁹ clarifică, și în domeniul dreptului material penal, **competențele de reglementare ale UE**, recunoscând un *status quo* rezultat urmare actelor normative europene deja adoptate în materie³⁰.

actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre în domeniile prevăzute la alineatul (2) și la articolul 83.

Parlamentul European și Consiliul, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară, adoptă măsurile privind:

- (a) instituirea unor norme și proceduri care să asigure recunoașterea, în întreaga Uniune, a tuturor categoriilor de hotărâri judecătorești și decizii judiciare;*
- (b) prevenirea și soluționarea conflictelor de competență între statele membre;*
- (c) sprijinirea formării profesionale a magistraților și a personalului din justiție;*
- (d) facilitarea cooperării dintre autoritățile judiciare sau echivalente ale statelor membre în materie de urmărire penală și executare a deciziilor.*

²⁸ Art. 82 alin. 2 TFUE

*(2) În măsura în care este necesar pentru a facilita recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare, precum și cooperarea polițienească și judiciară în materie penală cu dimensiune transfrontalieră, **Parlamentul European și Consiliul, hotărând prin directive în conformitate cu procedura legislativă ordinară, pot stabili norme minime.** Aceste norme minime iau în considerare diferențele existente între tradițiile juridice și sistemele de drept ale statelor membre.*

Acestea se referă la:

- (a) admisibilitatea reciprocă a probelor între statele membre;***
- (b) drepturile persoanelor în procedura penală;***
- (c) drepturile victimelor criminalității;***
- (d) alte elemente speciale ale procedurii penale pe care Consiliul le-a identificat în prealabil printr-o decizie; pentru adoptarea acestei decizii, Consiliul hotărăște în unanimitate, după aprobarea Parlamentului European.***

Adoptarea normelor minime prevăzute la prezentul alineat nu împiedică statele membre să mențină sau să adopte un nivel mai ridicat de protecție a persoanelor.

²⁹ Art. 83 alin. 1 TFUE

Parlamentul European și Consiliul, hotărând prin directive în conformitate cu procedura legislativă ordinară, pot stabili norme minime cu privire la definirea infracțiunilor și a sancțiunilor în domeniul criminalității de o gravitate deosebită de dimensiune transfrontalieră ce rezultă din natura sau impactul acestor infracțiuni ori din nevoia specială de a le combate pornind de la o bază comună.

Art. 83 alin. 2³¹ constituie o noutate față de prevederile anterioare ale TUE și conține un temei juridic suplimentar pentru apropierea dreptului penal material din SM atunci când stabilirea infracțiunilor și sancțiunilor aplicabile se dovedește **indispensabilă pentru a asigura punerea în aplicare eficientă a unei politici a Uniunii într-un domeniu care a făcut obiectul unor măsuri de armonizare**. Prevederea consacră legislativ jurisprudența CJCE³² în materie.

c. Eurojust

Art. 85 TFUE preia în mare parte conținutul fostului art. 31 alin. 2 TUE. Misiunea Eurojust este de a susține și consolida coordonarea și cooperarea dintre autoritățile naționale de cercetare și urmărire penală în legătură cu formele grave de criminalitate care afectează două sau mai multe state membre sau care impun urmărirea penală pe baze comune, prin operațiuni întreprinse de autoritățile statelor membre și de Europol și prin informații furnizate de acestea.

Atribuțiile Eurojust menționate în TFUE nu se schimbă în mod substanțial de cele reglementate prin TUE în forma anterioară; acestea pot include (a) începerea de cercetări penale, precum și propunerea de începere a urmăririi penale efectuate de autoritățile naționale competente, în special cele referitoare la infracțiuni care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii; (b) coordonarea cercetărilor și a urmăririlor penale; (c) consolidarea cooperării judiciare, inclusiv prin soluționarea conflictelor de competență și prin strânsa cooperare cu Rețeaua Judiciară Europeană;

Aceste domenii ale criminalității sunt următoarele: terorismul, traficul de persoane și exploatarea sexuală a femeilor și a copiilor, traficul ilicit de droguri, traficul ilicit de arme, spălarea banilor, corupția, contrafacerea mijloacelor de plată, criminalitatea informatică și criminalitatea organizată. În funcție de evoluția criminalității, Consiliul poate adopta o decizie care să identifice alte domenii ale criminalității care îndeplinesc criteriile prevăzute la prezentul alineat. Consiliul hotărăște în unanimitate, după aprobarea Parlamentului European.

³⁰ E.g. Decizia-cadru 2002/629/JHA a Consiliului din 19 iulie 2002 privind combaterea traficului de persoane, Directiva 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2005 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului, Decizia-cadru 2002/475/JHA a Consiliului din 13 iunie 2002 privind combaterea terorismului.

³¹ Art. 83 alin. 2 TFUE

În cazul în care apropierea actelor cu putere de lege și a normelor administrative ale statelor membre în materie penală se dovedește indispensabilă pentru a asigura punerea în aplicare eficientă a unei politici a Uniunii într-un domeniu care a făcut obiectul unor măsuri de armonizare, prin directive se pot stabili norme minime referitoare la definirea infracțiunilor și a sancțiunilor în domeniul în cauză.

Directivele se adoptă printr-o procedură legislativă ordinară sau specială identică cu cea utilizată pentru adoptarea măsurilor de armonizare în cauză, fără a aduce atingere articolului 76.

³² Cauzele C176/03 Comisia/Consiliul, C440/05 Comisia/Consiliul.

Noutățile aduse de TL:

- oferă un **temei juridic expres** pentru adoptarea legislației subsecvente prin care să se stabilească structura, funcționarea, domeniul de acțiune și atribuțiile Eurojust. Acestea se pot stabili de PE și CONS prin **regulament, în conformitate cu procedura legislativă ordinară**;
- aduce Eurojust sub jurisdicția CJUE.

d. Parchetul european (art. 86 TFUE)

Scopul instituirii acestei instituții, astfel cum este prevăzut la art. 86 alin. 1 TFUE, este de combatere infracțiunile care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii.

Parchetul european poate fi instituit prin **regulament** al CONS adoptat în conformitate cu o procedură legislativă specială; este necesar votul cu **unanimitate**³³ al CONS și **aprobarea PE**.

Parchetul european are **competența** de a cerceta, de a urmări și de a trimite în judecată, după caz, în colaborare cu Europol, autorii și coautorii infracțiunilor care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii; Parchetul european exercită în fața instanțelor competente ale statelor membre acțiunea publică în legătură cu aceste infracțiuni.

Principalele **aspecte problematice** legate de instituirea Parchetului european pot fi sintetizate astfel:

- Este dificil a se evalua impactul activității procurorilor europeni asupra activității procurorilor naționali și modul în care relaționarea dintre cele două categorii de procurori se va realiza;
- Nu este foarte clar se ce înțelege prin *infracțiuni care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii*; stabilirea tuturor faptelor care se circumscriu acestei categorii de infracțiuni poate fi problematică;
- Nu se cunosc, la acest moment, detalii cu privire la modalitatea efectivă în care Parchetul european ar urma să funcționeze efectiv, TFUE constituind doar temeiul juridic inițial pentru elaborarea actelor normative subsecvente.

e. rolul principiului recunoașterii reciproce

Pentru prima oară principiul recunoașterii reciproce este menționat în mod expres în textul unui tratat UE cu privire la cooperarea juridică în materie penală (v. art. 67 alin. 3, art. 82 alin. 1, 2 TFUE), admițându-i-se rolul esențial în materie.

³³ În cazul în care nu se atinge unanimitatea, Parchetul european poate face obiectul unei cooperări consolidate (a se vedea art. 86 alin. 1).